

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Кафедра Теорії спорту та фізичної культури

Бріскін Ю.А.

Нерода Н.В.

ВІДРОДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ

Лекція з навчальної дисципліни
„Олімпійський і професійний спорт”

ЛЬВІВ – 2022

ВІДРОДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ

Передумови відродження Олімпійських ігор сучасності

Наприкінці ХІХ ст. в багатьох країнах Європи, а також Північної Америки, було створено середовище, в якому могла би бути підтримана ініціатива відродження Олімпійських ігор, як події міжнародного масштабу. Це було наслідком докорінної зміни світогляду людей, соціальних і економічних умов життя, характерних для найбільш розвинутих європейських країн в ХV-ХVІ ст., в той період, який в подальшому увійшов в історію як епоха Ренесансу (Відродження).

В цей період була відхилена середньовічна схоластична система навчання. Їй була протиставлена нова система, в основі якої – всебічний розумовий і фізичний розвиток людини, формування у неї моральних і вольових якостей.

Епоха Ренесансу багато в чому представлена в античних образах, які повертаються з минулого на зміну середньовічним догмам.

В 30-40-х рр. ХІХ ст. в Греції, а особливо в Афінах, починається період відродження античної спадщини.

Звільнення Греції від османського ярма і спрямованість народу до відродження своєї культури, вивчення і відновлення спадщини старогрецької цивілізації. У багатьох працях цього періоду велика увага приділялася описам давньогрецької культури і особливе місце у них виділялося саме Олімпії і олімпійським святкуванням, які проводилися там в античний період, в яких найважливішою і найбільш яскравою частиною були Олімпійські ігри.

Зацікавленість культурною спадщиною стародавньої Греції, в тому числі і ОІ багато в чому була зумовлена виданням у Венеції у 1516 р. Марком Мусурісом твору давньогрецького Мандрівника і письменника Павсанія «Опис Еллади», в якому детально були описані найважливіші події життя Стародавньої Греції, тому числі праця містила і детальний зміст Олімпійських свят загалом і Олімпійських ігор зокрема.

Німецький поет Ганс Сакс (1494—1576 рр.), якому в житті довелося бути і актором, і керівником театральної трупи, теми для багатьох своїх віршів, сповнених повчальністю і спостережливостю, побудував на матеріалі Ігор Олімпіад старовини.

Один із видатних поетів і драматургів епохи Відродження англієць Джордж Чапмен (1559—1634 рр.) споглядав в давньогрецьких Олімпійських іграх зразки героїзму і справедливості.

Надихали Олімпійські ігри і знаменитого англійського поета-романтика Джорджа Байрона (1788-1824 рр.).

У творах багатьох письменників і поетів, включаючи таких видатних, як англієць Уїльям Шекспір (1564—1616 рр.), німець Іоганн Гете (1749—1832 рр.), француз Гюстав Флобер (1821—1880 рр.), згадки про Олімпійські ігри ототожнюються з такими поняттями, як духовність, натхнення,

божественне втручання, благородство, честь, скромність, перевага, гуманізм, патріотизм, слава, пошана. Олімпійський оливковий вінок стає популярним поетичним символом чистоти, благородства і святості, захисту від дегуманізації суспільства, проти жадності і прагнення до збагачення.

Американський письменник-романтик Едгар По (1809—1849 рр.) чітко розрізняв культуру Стародавньої Греції і Стародавнього Риму: "слава, якою була Греція", "пишність, якою був Рим".

Знатний німецький історик Оскар Йегер в своєму двотомному творі "Історія Греції", опублікованому в 1865 р., представив давньогрецькі Олімпійські ігри як яскраве свято єднання еллінів. Цікаво, що призначення своєї праці О. Йегер бачив у вихованні підростаючого юнацтва, яке автор бажав ввести "в придбаний на всі часи світ тих, які вже досить давно стали основою розвитку на моїй батьківщині і повинні залишатися нею в майбутньому".

До найбільш значних праць з історії стародавнього світу відноситься і твір відомого німецького археолога, топографа і історика Ернста Курциуса "Історія Стародавньої Греції" в п'яти томах. Серед його досягнень — організація і здійснення розкопок в Олімпії, знахідок, що проводилися в 1875—1881 рр. і принесли безліч знахідок і відкриттів. Зацікавленість Е. Курциуса Олімпією і давньогрецькими Олімпійськими іграми, вивченням яких він займався впродовж ряду років, дозволили йому не лише описати Олімпійські ігри, що відбувалися в Стародавній Греції, але і показати їх роль як однієї з найважливіших сторін життя народу, органічно пов'язаної з релігією, історією, традиціями, національними особливостями і цінностями.

Історична і культурна спадщина Стародавньої Греції надихала і знатних представників живопису. "Повернення до старовини" характерне для багатьох художників того часу (Пітер Пауль Рубенс, Жак Луї Давид, Жан-П'єр Сен-Урс, Карл Гун та ін.).

Активізація всіх сфер духовного життя, розширення кола інтересів і захоплення підвищували вимоги до здоров'я і фізичних можливостей людей. Починаючи з XIV—XV ст. у побут активно проникають різні форми рухової активності, формуються їх форми змагань, починають широко проводитися змагання. Танці, народні ігри з м'ячем, фехтування, веслування, кінний спорт, змагання гондольєрів набувають широкої популярності в Італії. У Англії розвиваються привезені колоністами з Індії крикет і крокет, які надалі набувають популярності у Франції і в Нідерландах. За рівнем розвитку конярства та кінного спорту, за кількістю і популярністю кінних змагань Англія стає лідером в Європі. Набувають популярності в цій країні також гольф, футбол, більярдний спорт, фехтування. У Франції активно розвиваються різні види ігор з м'ячем і ракеткою — попередники тенісу. Тут же набувають популярності шахи. У Швеції проводяться змагання з бігу, боротьби, метання молота, подібні до гандболу і хокею ігри, скачки на конях. У Голландії біг на ковзанах стає однією з улюблених фізичних вправ. Поява ковзанів з металевими полозами призвела до захоплення танцями на льоду, а також іграми, які стали попередниками хокею. У різних країнах Європи на

зміну захопленню стрільбою з луку приходять змагання в кульовій стрільбі, проводяться змагання з бігу, метання каменів, зі стрибків, різних видів єдиноборств.

Відомі гуманісти і мислителі, розробляючи наукові основи педагогіки, серйозну увагу приділяли фізичному вихованню. Неоціненним в цьому відношенні був вклад чеського мислителя — гуманіста і педагога, автора єдиної шкільної системи Яна Амоса Коменського (1592—1670 рр.), який в своїй праці "Велика дидактика" (написаному в 1632 р., а виданому в 1657 р.) обґрунтував необхідність включення фізичного виховання в школах як органічної і невід'ємної частини освіти і виховання. Він обґрунтував роль різних вправ, ігор і спортивних змагань, охарактеризував взаємозв'язок фізичної підготовки з естетичним і духовним вихованням. Англійський філософ-матеріаліст Джон Локк (1632—1704 рр.) серед багатьох напрямів своєї діяльності серйозну увагу приділив дослідженням в області педагогіки, показавши великий вплив середовища на виховання, неоціненну роль фізичних вправ для збереження і зміцнення здоров'я, придбання приємних манер і упевненості.

Відомий французький просвітитель, філософ, педагог, письменник Жан-Жак Руссо (1712—1778 рр.) був активним поборником фізичного виховання, звертав увагу на те, що вишуканість і слабкість аристократичної молоді, на відміну від людей, зайнятих фізичною працею, є наслідком малорухливого способу життя, зверхнього відношення до фізичної праці. Він основну увагу приділяв вправам, що вимагають серйозних зусиль, здатним загартувати людину, зробити її сильною, сміливою, витривалою, близькою до природи і здібною до подолання її випробувань. Руссо звертав увагу на необхідність активного фізичного виховання дітей починаючи з раннього віку, справедливо вважаючи, що лише таким чином можна прищепити людині любов до праці, здібність до подолання труднощів, всебічно розвинути її фізичні якості.

Для вирішення завдань всебічного фізичного виховання Песталоцци класифікував фізичні вправи, упорядкував методику їх застосування в залежності від тих або інших педагогічних завдань. Запропоновану систему використання всіляких фізичних вправ він рекомендував не лише як засіб поліпшення самопочуття, зміцнення здоров'я і різних внутрішніх органів, але і як ефективну попередню роботу для подальшої спеціальної підготовки у фехтуванні, боротьбі, іграх, танцях та інших спеціальних видах руху.

У тому, що гімнастика почала розвиватися як один з науково-практичних напрямів педагогіки, важливу роль відіграв німецький педагог Гутс-Мутс, автор виданої в 1793 р. книги "Гімнастика для молоді", вміст якої багато в чому був визначений педагогічними ідеями Руссо, досвідом стародавніх греків і практикою вживання тілесних вправ в європейських країнах.

У XIX ст. поступово сформувалися ефективні і оригінальні національні системи фізичного виховання, відбувся інтенсивний розвиток спорту, завершальною це століття яскравою сторінкою в його історії.

Англійська система ФВ. Реформа шкільної освіти, що почалася у 20-х рр. XIX ст., передбачає широке використання ігрової і змагальної діяльності, як основи системи фізичного виховання.

Результати цієї реформи детально описані у праці вітчизняного спеціаліста у сфері навчання і виховання А. Д. Бутовського «Виховання і тілесні вправи в англійських школах»

О.Д. Бутовський з дивною точністю дав загальну характеристику англійської системи фізичного виховання, виявивши ті ж межі і основоположні принципи, які зумовлювали її кардинальну відмінність від будь-якої, навіть найбільш розвиненої континентальної системи.

Неважко помітити, що внутрішнім вмістом англійської системи фізичного виховання були ті ж основоположні принципи, які були характерні для Стародавньої Греції і зумовили введення безлічі змагань античності, включаючи Олімпійські ігри. Тому цілком природно, що саме Англія була країною, в якій отримав інтенсивний розвиток змагальний спорт, визначалися правила змагань, ініціювалося створення спортивних об'єднань і проведення масштабних змагань.

Звідси черпали свої ідеї і ентузіасти розвитку спорту з інших країн, в числі яких були і такі видатні люди, як П'єр де Кубертен, Віктор Бальк, Жорж Демені, Фернан Лагранж, Олексій Бутовський. Саме захоплення англійським досвідом багато в чому визначило ентузіазм і переконаність П. де Кубертена в необхідності відродження Олімпійських ігор, було рушійною силою для В. Валька, що прагнув поставити спорт поряд із знаменитою шведською гімнастикою в якості не менш важливої частини виховання і культурного життя, стимулювало О.Д. Бутовського до активної діяльності з розвитку спорту в Росії.

Видатним діячем того часу в Англії був Томас Арнольд (директор коледжу «Регбі»). В основі його педагогіки було виховання дитини як християнина і джентльмена. Він всіляко заохочував прагнення учнів до самостійності, до вільного прояву духовних і фізичних сил, уміло направляючи їх в русло, сприятливе для ефективного навчання і виховання. Співпрацю з учнями він зумів побудувати на повній довірі, відсутності брехні і лицемірства, пошані до даного слова. Будучи джентльменом до мозку кісток Т. Арнольд особисто виховував старших учнів, а потім доручав їм молодших дітей.

Французька система ФВ. Фізичне виховання у Франції, як і в більшості інших європейських країн, носило в XIX ст. явно виражений характер довоєнної підготовки і відображало відповідну політику міністерства освіти і військового міністерства. Така система фізичного виховання не користувалася популярністю в суспільстві, її не підтримували ні керівники шкіл, ні батьки, ні самі учні.

Зміни почали відбуватися лише в другій половині 80-х років XIX ст.

У суспільстві було активно сприйнято напрям в розвитку фізичного виховання, згідно з яким фізичні вправи повинні були компенсувати недоліки шкільної освіти і виховання, сприяти повноцінному відпочинку, розвагам,

відволіканню від навчальних занять і зміцненню здоров'я. Змінилося і відношення до засобів рухової активності. На перший план вийшли природні вправи, які відповідали інтересам тих, хто займається. Інтенсивно впроваджувалися спортивні ігри, постійно зростала популярність різних видів спорту. Реформується і гімнастика, в якій основне місце приділяється вправам, що сприяють зміцненню життєво важливих органів, підвищенню сили і гнучкості, розвитку м'язової системи. Реалізуються різні підходи, проте кожен з них є зрозумілим і цікавим для тих, хто займаються.

Поширенню спорту у Франції також сприяли приватні атлетичні товариства, які відігравали роль об'єднуючих організацій. У 80-х роках ХІХ ст. у Франції діяли два атлетичні товариства. Одне з них, засноване Жюлем Симоном і П'єром де Кубертенем в 1887 р., носило назву "Союз спортивних суспільств Франції", а друге, головним діячем якого був Паськаль Груссе, мало назву "Ліга фізичного виховання". Обидва ці товариства діяли в одному і тому ж руслі і прагнули до об'єднання атлетичних товариств і асоціацій, до розширення кількості навчальних закладів, зацікавлених в розвитку спорту, надавали допомогу цим організаціям в їх становленні, організовували і проводили змагання.

Велику роль в розвитку фізичного виховання у Франції відіграла заснована в 1832 р. в Парижі Жуанвільська школа гімнастики і фехтування. Вона з часом перетворилася не лише на основний центр підготовки викладачів гімнастики і фехтування для військ, але й істотно вплинула на розвиток фізичного виховання і спорту в цивільних навчальних закладах.

Шведська система ФВ. У становленні шведської гімнастичної системи у ХІХ ст. вирішальна роль належала Стокгольмському королівському гімнастичному центральному інституту, заснованому згідно наказу короля Швеції у 1813 р.

За своєю спрямованістю, складу вправ, методиці їх використання шведська гімнастика принципово відрізнялася від інших гімнастичних систем, що отримали розвиток в ХІХ ст. Всі вправи шведської гімнастики, при їх величезному різноманітті, відрізнялися природністю поз і рухів, відсутністю максимальних зусиль, жорстких і грубих рухів. Снаряди, що застосовувалися в шведській гімнастиці, використовувалися виключно для полегшення виконання вправ, а не для ускладнення умов, створення додаткових труднощів і перешкод, як це мало місце у воєнізованих німецькій або французькій системах.

Існував тісний зв'язок між різними розділами шведської гімнастики. Лікарська гімнастика, що робить свого роду контролюючий вплив на весь склад гімнастичних вправ, змінювала їх вміст відповідно до медичних і фізіологічних вимог. У свою чергу, лікарська гімнастика запозичувала багато вправ, розроблених в гімнастиці для здорових, застосовуючи їх відповідно до завдань лікарської практики.

Німецька система ФВ. Німецьку гімнастику як самостійний напрям прийнято вважати заслугою Фрідріха Людвіга Яна (1778-1852 рр.), який переконливо показав залежність військового мистецтва і ефективності дій

військ від їх фізичної підготовки, володіння солдатами різними прийомами, що вимагають спеціальних навиків, сили, витривалості. Стройові вправи, вправи на брусах і на перекладині, різні вправи на місцевості з подоланням перешкод, перенесенням важких предметів, вправи з зброєю лягли в основу гімнастики Ф.Л. Яна, яку він упроваджував з фанатичною завзятістю, уміло граючи на національних почуттях німців і антинаполеонівських настроях.

На противагу Л. Яну Герхард Фіт (вчитель математики) всебічно обґрунтував користь, яку можуть принести фізичні вправи для збереження здоров'я, збільшення м'язової сили, розвитку красивих форм тіла, точності, упевненості, рішучості. Герхард Фіт розробив класифікацію фізичних вправ і методику їх використання. Велику увагу він приділив ролі педагога, значущості медичних спостережень, вживанню методів загартування.

Проте фундаментальність праці Г. Фіта виявилася недостатньою для його широкого сприйняття суспільством. Після наполеонівських загарбницьких воєн в Німеччині краще сприймався військово-патріотичний підхід до фізичного виховання, характерний для Гутс-Мутса, Яна і їх прибічників.

Чеська система ФВ. Базуючись на основах французької, англійської, шведської та німецької систем ФВ чеська система набула властивих лише їй специфічних рис, що дозволило виділити її в окремий напрям.

Одним з таких напрямів виявилося товариство «Сокіл», яке було створено 1862 р. Тут було розроблено своєрідну систему фізичного виховання, яка передбачала спрямованість до фізичного і вольового вдосконалення народу, на розвиток у ньому національних почуттів.

Проглядалися в цій системі і риси античної гімнастики.

Мирослав Тирш розробив чітку класифікацію фізичних вправ, кожна з яких відповідає конкретній меті і завданням.

Прагнення сокільського руху до збільшення долі спортивної складової було природним: не лише для багаточисельних структур "Сокола", але і для засновника руху Мирослава Тирша. Цікаво відзначити, що сокільський рух, як гімнастичний, розвинувся поступово з чисто спортивних напрямів. У 1865 р. на зустрічі в пражському гімнастичному залі "Сокіл" Тирш взяв участь в установі "Чеської спортивної корпорації", основу для якої заклали два клуби — плавальний і веслярський.

Важливою передумовою для відродження Олімпійських ігор був інтенсивний розвиток у ХІХ ст. змагального спорту. Починають організовуватися гуртки та секції з різних видів спорту.

В Англії і США утворюються клуби з футболу, легкої атлетики, крикету, веслування, бейсболу, кінного спорту.

Поступово почали формуватися спортивні союзи, асоціації, федерації, які брали на себе керівництво тим чи іншим видом спорту та проведення змагань. Національна федерація бейсболу була створена у США в 1858 р., пізніше в Англії, 1863 р., була започаткована Футбольна асоціація. Згодом

подібні організації почали створюватися і в інших видах спорту (гімнастики, легкої атлетики, плавання, регбі, велоспорту та ін.).

Спрямованість до міжнародної співпраці була стимулом для створення міжнародних керівних організацій з видів спорту. Першою такою організацією стала Міжнародна федерація гімнастики (1881 р.). За нею були створені Міжнародний союз теслярського спорту та Міжнародний союз ковзанярів (1892 р.).

З середини XIX ст. почали проводитися міжнародні змагання. В Англії систематично проводилися кінні змагання, в Австралії в 1858 р. відбулась міжнародна першість з плавання. В ряді країн популярності набули змагання зі стрільби та фехтування.

Відновлення ідей Олімпізму в XVII—XIX століттях

Ідея відродження Олімпійських ігор виникла багаторазово і в багатьох випадках втілювалися у вигляді спортивних свят. Проводилися такі заходи не лише у великих містах, але і у маленьких містечках.

Перші ігри, які пишню святкувалися як Олімпійські ігри були проведені на основі ідей Роберта Дувра під назвою *Котсволдські ігри* відбулися в 1612 р. і з тих пір стали проводитися регулярно при постійному розширенні і уточненні спортивної частини програми. Центральне місце займали кінні і собачі перегони.

Ці види змагань поступово доповнювалися різними легкоатлетичними дисциплінами — бігом, стрибками, метанням ковальського молота. У програму включалися також змагання в умінні володіти списами, у фехтуванні, в різних видах боротьби.

Паралельно із спортивною частиною програм цих Ігор проводилися танцювальні конкурси, змагання з шахів, ігри в карти. Змагальна частина програми доповнювалася виступом акробатів, музикантів, продажем напоїв і закусок. Переможці змагань нагороджувалися різними призами і відзнаками: срібна тура — за перемогу в кінних перегонах, значки, банти, стрічки — за перемогу в інших видах спорту.

Під керівництвом Роберта Дувра ігри проводилися близько 30 років — аж до 1642 р., коли їх проведення було перерване через політичні і релігійні протиріччя, що призвели до громадянської війни в Англії. Роберт Дувр помер в 1652 р.

Відновлені ці Ігри були в 1660 р. і регулярно проводилися протягом подальших двохсот років.

У 1624 р. в Швеції капітаном Р. Стоуером були проведені «*Олімпійські ігри*», в програму яких входили біг, боротьба, метання молота, гра подібна до гандболу, ігри з ключками, народні танці та перегони зайців.

Ченці семінарії Рондо (Франція) у 1832 р. започаткували ігри, що були організовані за зразком давньогрецьких. Їх проводили в останній день лютого кожного високосного року.

За сто років до початку діяльності П'єра де Кубертена шведський граф Фредерік Богислаус Шверін вийшов з амбітним планом розвитку в Швеції

спорту шляхом будівництва у всіх провінціях країни спортивних майданчиків і організації на них спортивних заходів.

Прикладом є проведення в 1833 р. *Олімпійських ігор в Рамлесі* – термальному курорті, який розташований на Півдні Швеції. В їх програмі був біг на короткі і довгі дистанції, стрибки у висоту і стрибки з жердиною, боротьба, скелелазіння, гімнастика.

У ці ж роки спортивні свята під назвою *"Олімпійський фестиваль"* проводилися в канадському Монреалі.

Олімпійське товариство Ліверпуля у Великобританії провело в 1862 р. перший *Олімпійський фестиваль в Ліверпулі*. Подібні фестивалі проводилися там ще кілька разів, а останній з них відбувся в 1867 р.

Національна олімпійська асоціація Англії в 1866 р. провела в Лондоні *перші Олімпійські ігри*. За ними в 1867 і 1868 рр. проведені другі та треті ігри, проведені, відповідно, в Бірмінгемі і у Велінгтоні. Після шестирічної перерви, в 1874 р., в Мач Венлоці були проведені четверті Олімпійські ігри, а потім в 1877 р. — п'яті, які відбулися в Шрусбері. Шості ігри, що виявилися останніми, проводилися Національною олімпійською асоціацією Англії в 1883 р. в Хедлі Шропширі.

Спроби відродження Олімпійських ігор робилися і в Греції. Після позбавлення цієї країни від турецького ярма в 1821 р. пропонувалося відродити проведення Олімпійських ігор у вигляді Грецьких національних ігор, проте ця ідея не була здійснена. Нарешті, в 1858 р. майор грецької армії: Евангеліс Цаппас, який володів колосальною енергією і великими фінансовими можливостями, запропонував королеві Греції відновити проведення Олімпійських ігор. Е. Цаппас на власні засоби створив фонд олімпійців і побудував великий зал для змагань. Королівським указом створюється оргкомітет, і в 1859 р. проводяться Ігри в Афінах, названі *"Панеллінською" Олімпіадою*. Аналогічні ігри, що планувалися на 1863 р., не відбулися через смерть короля і викликаного нею політичного напруження в країні. Проте надалі такі змагання проводилися в Афінах ще кілька разів.

Важливе місце в історії посіли Олімпійські Ігри, які проводилися у Великій Британії доктором Вільямом Бруксом у ХІХ ст. 22-23 жовтня 1850 р. у Мач Венлоку проведені І Олімпійські Ігри Мач Венлоку. Програма включала стрільбу з лука, метання кілець, футбол, крикет, стрибки у висоту і довжину, біг, штовхання каменю, виконання народних пісень та змагання з дзвонарського мистецтва. Змагання організовувались за зразком Стародавньої Греції у поєднанні з народними іграми, характерними для Англії Вікторіанської епохи.

2. Роль П'єра де Кубертена у відродженні Ігор Олімпіад

Відродженню сучасних Олімпійських ігор світ зобов'язаний в першу чергу енергії і наполегливості – історика, літератора, педагога, соціолога, громадського діяча, барона П'єра де Кубертена (1863-1937).

П.Кубертен народився 1 січня 1863 року в Парижі в родині живописця з стародавнього роду Фреда де Кубертена. На нього, вихідця з аристократичної сім'ї, на думку батьків, чекала блискуча військова кар'єра. Але юнак обрав інший шлях. В дитинстві він любив їздити верхи, займатися фехтуванням, веслуванням. Ще у юнацькі роки П'єр виявляє великий інтерес до літератури, педагогіки, філософії, історії, особливо античної. Кубертен зізнався, що саме Олімпія зробила з нього мрійника.

Пізніше Кубертен серйозно зацікавився проблемами спорту, його місцем у системі виховання молодого покоління. Він їде до англійського міста Регбі, щоб ознайомитись з досвідом місцевого коледжу, директор якого Томас Арнольд ще у 30-ті роки ХІХ ст. ввів спорт як метод виховання у цьому навчальному закладі. Створені Арнольдом спортивні команди функціонували на базі самоврядування, продуманої системи фізичного виховання й регулярних спортивних змагань і тому, об'єднані у спортивному клубі вони стали взірцем для копіювання. Спортивна система розвивалася у тісному взаємозв'язку з педагогікою. Молодий француз стає гарячим прихильником ідей Т. Арнольда.

Кубертен вивчає стан і особливості фізичного виховання та спорту у США, Швеції, Німеччині та інших країнах, листується з відомими діячами в галузі фізичного виховання.

Кубертен вирішує присвятити своє життя здійсненню благородної мети – поставити спорт на службу миру, взаєморозумінню і дружбі між народами.

Завдяки глибокому вивченню впливу рухової активності і спорту на здоров'я, культуру, освіту й виховання людей у різних країнах, Кубертен сформував своє ставлення до спорту не лише як до засобу виховання і освіти, але і як до фактору розвитку міжнародного співробітництва, зміцнення миру й взаєморозуміння між народами.

За словами П'єра де Кубертена, кампанія по відродженню Олімпійських ігор розпочалася 30 серпня 1887 р. після опублікування його статті, в якій він звернув увагу французів на необхідність більш різнобічної фізичної підготовки дітей в школах і оголосив про створення Ліги фізичного виховання. У 1888 р. Кубертен видав книгу "Виховання в Англії", а через рік — "Англійське виховання у Франції", в яких ділився своїми задумами.

На засіданні комітету з впровадження фізичних вправ, створеного в Міністерстві освіти Франції 1 липня 1888 р. Кубертен виклав основні принципи ідеї відродження Олімпійських ігор. Ця ідея дістала схвалення, але не більше, оскільки роль комітету полягала по суті лише у створенні основ Олімпійського руху.

Мандрівка до США й Великої Британії дозволила Кубертену знайти активних прибічників відродження Олімпійських ігор в особі доктора Вільяма Пені Брукса, засновника Олімпійського товариства Мач-Венлок і Національної олімпійської асоціації (1895), Уільяма Слоена – професора політичних наук в Пристоні, який користувався великим авторитетом в університетських колах, а також Чарльза Герберта – переможця багатьох

крупних змагань 70-х років з бігу та веслування, у подальшому значного борця за олімпійську ідею та створення міжнародних федерацій.

Американський історик Девід Юнг, що детально вивчав діяльність і роль різних людей у відродженні Олімпійських ігор, свідчить, що ідея їх відродження за давньогрецьким зразком і проведення таких Ігор в Афінах раз на чотири роки, як масштабного міжнародного заходу належить не Кубертену, а англійцеві Вільяму Бруксу, який не лише висловив цю ідею восени 1880 р., але і зробив конкретні кроки для її реалізації.

Слід зазначити, що після відвідин Ігор в Мач Венлоці¹ Кубертен перейнявся ідеєю Брукса відродити Олімпійські ігри як міжнародні, оцінив їх перспективи, проте негативно ставився до пропозиції проводити такі Ігри лише в Греції.

Кубертен, переконаний в необхідності проведення сучасних Олімпійських ігор як події міжнародного масштабу, вирішив залучити до організації їх відродження знатних спортивних діячів з різних країн світу, щоб із самого початку додати олімпійському руху міжнародного характеру. З цією метою в 1889-1890 рр. він веде листування з фахівцями різних країн, організовує ряд міжнародних змагань з різних видів спорту, здійснює ділові поїздки в США і Велику Британію. У 1889 р. Кубертен як учасник науково-практичної конференції з фізичного тренування вперше відвідав США. У 1890 р. він організував в Парижі Міжнародний науковий конгрес аналогічного змісту. Нотатки про цей конгрес підвищили популярність Кубертена і дозволили йому налагодити тісні зв'язки із спортивними організаціями Англії і Північної Америки.

В цей же час створюється Союз спортивних товариств Франції, першим генеральним секретарем якого був вибраний П'єр де Кубертен. У 1892 р. на асамблеї цього Союзу, яка проходила у великому залі університету Сорбонни, відбулася історична дискусія про спорт. Кубертен виступив з доповіддю "Фізичні вправи у сучасному світі". Це був по суті його перший крок до інтернаціоналізації спорту, перша публічна пропозиція про відродження Олімпійських ігор.

Практичні заходи з реалізації цієї ідеї були зроблені весною 1893 р., коли за пропозицією Кубертена Союз французьких атлетичних товариств мав намір скликати в Парижі в 1894 р. міжнародний конгрес, який вирішив би два головні запитання: точно визначив поняття аматорського спорту і підготував проведення Олімпійських ігор. Ідея скликання такого конгресу знайшла підтримку в політичних колах. Ректор Сорбонни надав територію університету для підготовки і проведення цього конгресу.

Процесу відродження Олімпійських ігор і створення МОК сприяв цілий ряд факторів, серед яких слід назвати бурхливий розвиток транспорту, що полегшив обмін матеріальними й духовними цінностями між народами, проведення міжнародних промислових і торгівельних ярмарок, конференцій, виникнення міжнародних організацій, у тому числі й спортивних.

Існує багато версій про те, чому саме концепція Кубертена виявилася найбільш успішною у справі відродження Ігор, аніж усі попередні спроби.

Найбільш переконливі пояснення опираються на три основні аспекти. По-перше, концепція Кубертена виявилася співзвучною з міжнародним рухом XIX ст., серед яких – Червоний хрест, рух скаутів і рух есперанто² зі створення нової мови міжнародного спілкування. По-друге, вона з'явилася в період росту популярності всесвітніх виставок³. Цінність цих організацій і подій до цього часу відчувається хоч би у тому, як МОК веде свої справи з міжнародними некомерційними організаціями. Ідеї Кубертена відповідали тенденції до інтернаціоналізації спорту, кодифікації правил, що дозволяло представникам різних країн змагатися один з одним. Нарешті, і цей пункт варто вважати найбільш важливим, – прагнення Кубертена виходили за межі спорту і його філософію Олімпізму можна розглядати в одному ряді з новими філософськими вченнями цієї епохи.

Цікаво знати:

¹ *Ігри у Мач-Венлоку й досі проводяться у вигляді місцевого свята і користуються підвищеною увагою з того часу, як Лондон виграв право приймати Олімпіаду. Олімпійський талісман Лондона-2012 був названий Венлоком на знак визнання важливої ролі, яку Мач-Венлок відіграв у формуванні поглядів П'єра де Кубертена.*

² *Есперáнто (esp. esperanto — той, що сподівається) — міжнародна мова, створена польським лікарем і поліглотом Людовиком Лазарем Заменгофом у 1887 році на основі найпоширеніших європейських мов, інтернаціональної лексики. Проста, суворо нормалізована граматики; багато прихильників у всьому світі. Есперанто має на меті створення прямих та однакових можливостей для кожної людини у міжнародних стосунках.*

³ *Олімпійські ігри 1900 року в Парижі проводилися неподалік від Всесвітньої виставки, а Ігри в Сент-Луїсі були частиною Всесвітньої виставки.*

3. Міжнародний атлетичний конгрес 1894 р., його програма і значення для відродження Олімпійських Ігор та розвитку олімпійського руху

Наприкінці 1893 р. – початку 1894 р. П'єр де Кубертен організував масштабну кампанію по залученню представників різних спортивних організацій до роботи засновницького конгресу.

П'єр де Кубертен розсилав листи-запрошення, проте особливого успіху ці запрошення не мали. Спортивні організації Німеччини, Швейцарії і Нідерландів взагалі проігнорували заклик Кубертена, а з низки інших країн були отримані негативні відповіді.

Тоді П'єр де Кубертен і його прибічники спрямували свої зусилля на те, щоб забезпечити конгресу політичну підтримку. Вони провели переговори з дипломатичними представництвами різних держав,

акредитованими в Парижі, і таким чином встановили контакти з політичними і суспільними діячами цих країн. В результаті стати почесними членами президії конгресу могли видні діячі різних країн — Греції, Швеції, Норвегії, Росії, Великобританії, Німеччині і ін. Ця обставина змінила ставлення до конгресу і з боку спортивних організацій, багато з яких таки прийняли рішення скерувати своїх представників.

В січні 1894 року Кубертен розіслав запрошення й програму Конгресу багатьом закордонним клубам, персонально запросив У.Слоена зі США, У.Герберта з Англії, В.Бланка зі Швеції та Ф. Кеменя з Угорщини. На жаль його зусилля не знайшли підтримки в самій Франції. Представники Австралії і Японії письмово підтвердили своє приєднання до уставного конгресу.

16 червня 1894 р. у великій залі Сорбонського університету (Париж) зібралося близько 2000 чоловік. У запрошеннях був зроблений надпис "Конгрес відродження Олімпійських ігор". Були присутні 79 делегатів від 49 спортивних організацій з 12 країн, включаючи США, Італію, Францію, Іспанію, Грецію і Росію. Виключно високо оцінив Кубертен роль в організації Конгресу У.Слоена і Ч.Герберта.

Рішення про відродження Олімпійських ігор було ухвалене учасниками Конгресу 23 червня 1894 р.

Відроджуючи Олімпійські ігри Кубертен багато взяв з історії організації і проведення давньогрецьких ігор. Кубертен детально розробив організацію і процедуру проведення Олімпійських ігор, додавши елементи, які за його думкою були необхідні для задоволення бажань сучасного людства. В першу чергу це інтернаціональний характер ігор, включення в програму змагань великої кількості видів спорту, добровільна участь спортсменів-аматорів та ін.

Делегати конгресу працювали у двох секціях. В першій секції обговорювалась проблема аматорства. На засіданнях другої секції обговорювалась концепція олімпізму.

Напередодні відкриття Конгресу Кубертен опублікував статтю "Відродження Олімпійських ігор", де були викладені принципи і ідеали Олімпізму. Обговорення велося в основному по тим пунктам, які визначив у своїй статті Кубертен:

1. Як і стародавні фестивалі, сучасні Олімпійські ігри слід проводити кожні 4 роки.
2. Відродженні ігри (на відміну від стародавніх Олімпіад) будуть сучасними і міжнародними. В них будуть ті види спорту, які культивуються у XIX ст.
3. Ігри будуть проводитись для дорослих.
4. Будуть запроваджені суворі визначення поняття "аматор". Гроші будуть використовуватися тільки для організації Ігор, будівництва споруд і проведення свят.
5. Сучасні Олімпійські ігри повинні бути пересувними, тобто проводитись у різних країнах.

В Хартії МОК, основному документі, прийнятому на Конгресі, було зафіксовано наступне:

1. В інтересах моралі Міжнародний конгрес і окремі країни вважають необхідним відродити на міжнародній основі Олімпійські ігри в сучасній формі, але з дотриманням стародавніх традицій.
2. До участі в Іграх слід запрошувати спортивні об'єднання всіх країн. Кожна країна може бути представлена тільки своїми громадянами. Перед Олімпійськими іграми, які будуть проводитись кожні чотири роки, окремі країни повинні проводити відбіркові або попередні змагання з тим, щоб їх репрезентували тільки найкращі спортсмени.
3. В програму міжнародних Олімпійських ігор будуть включені наступні види спорту: біг, стрибки, метання диску, важка атлетика, вітрильний спорт, плавання, веслування, ковзанярський спорт, фехтування, боротьба, бокс, кінний спорт, спортивна стрільба, гімнастика, велоспорт.
4. За виключенням фехтування, в усіх видах спорту можуть приймати участь лише спортсмени-аматори. Ті, для кого спорт є професією, не можуть брати участь у змаганнях. (у доданому до протоколу документі відносно "аматорства" відмічалось: "до змагань не допускаються ті, хто професійно займається спортом і ті, хто дістав в минулому або дістає зараз грошові винагороди за заняття спортом. Саме тому на ОІ ніколи не можна призначати грошові призи, а можна вручати почесні нагороди).
5. Комітет має право не допускати до участі тих, хто коли-небудь виступав проти олімпійської ідеї чи проти ідеї сучасних Олімпійських ігор.
6. Для легкоатлетів потрібно організувати головні змагання – п'ятиборство.

Одним із найважливіших результатів роботи Конгресу було створення Міжнародного олімпійського комітету.

4. Утворення міжнародного олімпійського комітету (МОК).

Список членів МОК був підготовлений П'єром де Кубертенем. Членами МОК стали: Ернест Калло (Франція), генерал Олексій Бутовський (Росія), капітан Віктор Бальк (Швеція), професор Уільям Слоен (США), юрист І.Гут-Ярковський (Богемія, Австро-Угорщина), Ференц Кемень (Угорщина, Австро- Угорщина), Чарльз Герберт і лорд Амптхілл (Англія), доктор Хосе Бенхамін Субіаур (Аргентина), Леонард Кафф (Нова Зеландія), граф Луккезі Паллі і Д'юк Андрія Карафа (Італія), граф Максим де Бузі (Бельгія).

Генеральним секретарем МОК був обраний барон П'єр де Кубертен, президентом МОК – Деметріус Вікелас (Греція).

Складаючи список кандидатів у члени МОК Кубертен перш за все думав про те, щоб ця міжнародна організація була дійсно інтернаціональною. І не випадково, в назві МОК спочатку "міжнародний", а потім вже "олімпійський".

Крім того, багато осіб, які стали членами МОК, своєю практичною діяльністю доказали вірність ідеям міжнародного відродження Олімпійських ігор. Дійсно, без допомоги своїх друзів Кубертену навряд чи вдалося б відродити Олімпійські ігри.

Одним з найближчих соратників був Е. Калло, який очолював Спілку гімнастичних товариств Франції, а з 1894 по 1909 р. виконував функції скарбника МОК. Давній друг Кубертена Ф.Кемень – редактор "Угорської педагогічної енциклопедії", автор численних статей з проблем освіти і фізичного виховання.

В.Бальк у 1893 році був обраний президентом Міжнародної спілки ковзанярів, а також був директором Центрального інституту гімнастики Стокгольму і президентом гімнастичної спілки Швеції. О.Бутовський (Росія) був особисто знайомим з Кубертенем.

Слід відзначити, що в перших офіційних бюлетенях МОК не було ніякої інформації стосовно МОК як організації. Єдиним виявленим документом є складений і відредагований Кубертенем текст про порядок діяльності МОК, який в подальшому з'явився у версії Статуту МОК, датованому 1908 р.

З метою розширення членства МОК була розроблена своєрідна, далеко не демократична, система поповнення його складу, відповідно якій нові кандидати не делегуються своєю країною, а обираються самим МОК. Ця система зберігається по теперішній час.

5. Завдання МОК та його діяльність до початку ХХ ст.

В результаті роботи першої секції Конгресу було розроблено визначення аматорського спорту, обґрунтовані його відмінності від професійного спорту. Згідно з прийнятим на конгресі визначенням, аматорами можуть вважатися ті спортсмени, які в результаті змагань не отримували винагород і грошових премій, не змагалися з професіоналами і не працювали оплачуваними вчителями фізичної культури і спорту. Проте головним рішенням Конгресу виявився підсумок роботи його другої секції — постанова про відродження Олімпійських ігор. Були визначені програма Ігор І Олімпіади, місце їх проведення — Афіни. Прийнято рішення провести Ігри ІІ Олімпіади в 1900 р. в Парижі, а кожні наступні Ігри — з інтервалом в чотири роки в різних містах світу.

Конгрес закінчився триумфально. Під час заключного засідання було багато промов, записи яких, на жаль, не збереглися.

Відповідно Хартії, прийнятої Конгресом, на МОК були покладені наступні завдання:

1. Забезпечення регулярного проведення Ігор.

2. Піклування про те, щоб Ігри були більш гідними їх славній історії і високих ідеалів.
3. Заохочення росту числа організацій, які б сприяли проведенню змагань спортсменів-аматорів.
4. Керівництво аматорським спортивним рухом і сприяння поглибленню дружби між спортсменами.

На погляд істориків спорту МОК протягом перших років свого існування працював не дуже активно. Сам Кубертен визнає, що у цей період часу розвиток Олімпізму був штучним.

Олімпійська атрибутика

Олімпійський символ¹ складається з п'яти кілець однакового розміру (олімпійські кільця), що переплітаються і використовуються окремо, в одному або в п'яти різних кольорах. Кільця переплітаються зліва направо: синє, чорне та червоне кільця розташовані в верхній частині, жовте та зелене кільця - в нижній частині, згідно графічного зображення. Олімпійський символ відображає діяльність Олімпійського руху та являє собою єдність п'яти континентів і зустріч атлетів з усього світу на Олімпійських іграх.

Олімпійський прапор має білу основу без кантів. В його центрі розташований олімпійський символ з п'яти кольорів.

Олімпійське гасло „Citius – Altius – Fortius” (швидше, вище, сильніше) відтворює послання олімпійського руху.

Олімпійська емблема є неподільною композицією, яка поєднує олімпійські кільця з іншим характерним елементом.

Олімпійським гімном є музичний твір під назвою „Олімпійський гімн”² написаний Спірідоном Самарасом, покладений на слова поета Костіса Паламаса. Поета і композитора для написання гімну обрав особисто Деметріос Вікелас – активний діяч відновлення олімпійського руху і перший президент Міжнародного олімпійського комітету

Олімпійським вогнем³ є вогонь, який запалюють в Олімпії під егідою МОК до початку Ігор Олімпіади і він горить до їх завершення.

Олімпійським факелом є переносний факел або його модель, затверджені МОК, в якому горить олімпійський вогонь.

Олімпійський знак - це будь-яке візуальне або аудіо відтворення якої-небудь асоціації або зв'язку з Олімпійськими іграми, олімпійським рухом або його складовою частиною.

Цікаво знати:

¹ Кубертен представив МОК дизайн символу в 1914 році і він став предметом суперечок. З офіційною версією МОК, кільця символізують п'ять континентів, які приймають участь в Іграх. Однак точна відповідність між кільцями і континентами відсутня. Шість кольорів символу – п'ять різнокольорових кілець на білому фоні – пояснюються прагненням до того,

щоб в символі був присутній хоча б один з кольорів прапору кожної країни. Яка приймає участь в Іграх. Кубертен же писав, що «ці п'ять кілець символізують п'ять частин світу, які виграла Олімпізм». Істинне джерело походження цих кілець як символу Олімпійських ігор не зрозуміле.

За останні 100 років дизайн символу децю змінився, зокрема іншою стала відстань між кільцями, але в цілому він практично не відрізняється від оригіналу 1914 року

² *Вперше Олімпійський гімн прозвучав на церемонії відкриття перших Олімпійських ігор сучасності, які відбулись 1896 року в Афінах. У подальшому кожна країна, що проводила наступні Ігри, доручала своїм музикантам написати новий ексклюзивний гімн. Так відбувалося до проведення Літніх Ігор 1960 року в Римі. 1958 року МОК на 55-й сесії в Токіо затвердив Олімпійський гімн Самараса на вірші Паламаса офіційним олімпійським гімном. Відтоді цей гімн виконується щоразу під час церемонії відкриття Ігор.*

³ *Традиція запалювати Олімпійський вогонь існувала в Стародавній Греції під час проведення античних Олімпійських ігор. Олімпійський вогонь служив згадкою про подвиг Прометея, що за легендою викрав вогонь у Зевса та подарував його людям.*

1928 року традицію було відроджено. Вона зберігається досі. Під час Ігор Олімпіади 1936 року, що відбулися в Берліні, вперше проведено естафету Олімпійського вогню. Понад 3 000 бігунів брали участь у пронесенні факела з Олімпії до Берліна.

На Зимових Олімпійських іграх вогонь запалювався і 1936 року, і 1948 року, але естафету вперше провели тільки 1952 року — перед Олімпійськими іграми в Гельсінкі. Однак вона стартувала не з Олімпії, а з Моргедалі (Норвегія).

Рекомендована література

Основна:

1. Булатова М. М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях. Друге видання. – К.: Олімпійська література, 2011. – 400 с. – ISBN 978-966-8708-14-5.

2. Булатова М.М. Олімпійський рух історія і сучасність : у 2 кн./М.М.Булатова, С.Н.Бубка, В.М.Платонов. – К., 2021.

3. Булатова М.М. Олімпійська спадщина України. Художній альбом. Кн. 1. – К. : Олімпійська література, 2016. – 128 с.

4. Булатова М.М. Олімпійська спадщина України. Художній альбом. Кн. 2. – К. : Олімпійська література, 2017. – 144 с.

5. Енциклопедія Олімпійського спорту України / за ред. В. М. Платонова. – Київ : Олімпійська література, 2005. – 464с. – ISBN 966-7133-71-0.

6. Лекції з дисципліни «Олімпійський спорт» (теми 1-10). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bit.ly/3uTT0sz>

7. Олімпійська Хартія (чинна з 17 липня 2020 р.). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://noc-ukr.org/about/officialdocuments/olimpiyska-khartiya/>.

8. Олімпійський рух в Україні : історія і сучасність / С.Н.Бубка, М.М.Булатова, В.М. Єрмолова, О.М.Вацеба та ін.; за заг.ред. С.Н.Бубки і М.М.Булатової. – Київ, 2021. – 304 с.

9. The Olympic Charter. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<https://olympics.com/ioc/olympic-charter>

Допоміжна:

1. Бріскін Ю. Проблеми реалізації олімпійської освіти в умовах загальноосвітніх навчальних закладів / Юрій Бріскін, Мар'ян Пітин // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2011. – Вип. 12, т. 1. – С. 13–17.

2. Булатова М. М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях / М. М. Булатова. – Київ : Олімпійська література, 2009. – 400 с. – ISBN 978-966-8708-14-5.

3. Нерода Н. В. Другий етап розвитку сучасного олімпійського руху за авторською комплексно-фактологічною періодизацією / Нерода Н. В., Бріскін Ю. А. // Український журнал медицини, біології та спорту. – 2022. – № 7(2). – С. 296–302. <https://doi.org/10.26693/jmbs07.02.296>

4. Neroda N. Stages Of Development Of The Modern Olympic Movement In Accordance With The Author's Complex-Factual Periodization // Stan, Perspektywy I Rozwój Ratownictwa, Kultury Fizycznej I Sportu W XXI Wieku. – 2022, Bydgoszcz. – p. 199–213. – ISBN 978-83-65507-69-3.

5. The First Stage of Development of the Modern Olympic Movement According to the Author's Complex-factual Periodization / Yevhen Prystupa, Yuriy Briskin, Neonila Neroda, Alina Perederiy, Iryna Svistelnyk // The 7th International Conference of the Universitaria Consortium in Physical Education, Sport and Physiotherapy. – Iasi, Romania, 2021. – pp. 427-433.

Інформаційні ресурси інтернет:

1. Мультимедійне забезпечення лекцій, демонстрація відеороликів з Ігор Олімпіад та Зимових Олімпійських ігор.

2. Національний Олімпійський комітет [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.noc-ukr.org/>

3. Міжнародний Олімпійський комітет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.olympic.org/>